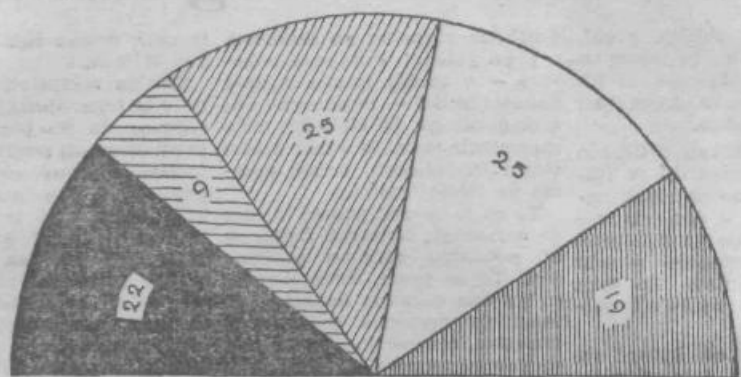

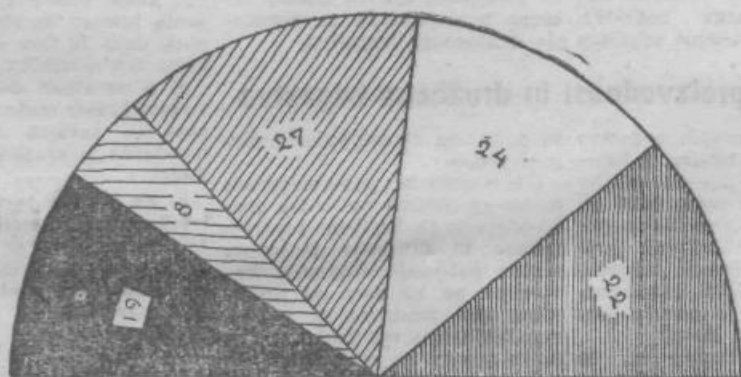
Delež posameznih delov sveta v svetovni trgovinski izmenjavi l. 1953

Izvoz

ZDA in Kanada J. Amerika Zah. Evropa
Sterlinška oblast Ostali svet

Uvoz

ZDA in Kanada J. Amerika Zah. Evropa
Sterlinška oblast Ostali svet

Grafikona kaže procentualni delež posameznih delov sveta v skupnem vrednostnem iznosu izvoza in uvoza v svetu v l. 1953. Tu so podani samo podatki za trgovinsko izmenjavo, tako da niso vključeni razni drugi posebni aranžmaji, kako na primer vojaška ali ekonomska pomoč ZDA.

MEDNARODNA TRGOVINA MED POSAMEZNIIMI PREDELI SVETA (v milijonih dolarjev)

	Izvoz		Uvoz			
	1938	1948	1954	1938	1948	1954
ZDA	3.102	12.666	15.099	2.465	8.058	11.103
Kanada	918	3.352	4.434	794	3.024	4.549
J. Amerika	1.660	6.324	7.829	1.539	6.103	7.201
Zah. Evropa	6.565	10.146	21.476	7.803	16.461	23.648
Ovisni teritoriji	719	1.947	3.666	780	2.704	4.145
Sterlinško področje	8.229	21.746	26.871	12.280	26.805	30.072
Ostali svet	3.102	12.666	15.099	2.391	5.440	7.987

Vrednost izvoza in uvoza posameznih področij raste iz leta v leto, kar govori o nenehni rasti blagovne izmenjave v svetu. Dinamika porasta deleža posameznih področij v svetovnem izvozu in uvozu kaže delno, seveda nepopolno, tempo njihovega gospodarskega razvoja.

(Podatki za tabelo in grafikone so vzeti iz mesečnega biltena Mednarodnega monetarnega sklada.)

INVESTICIJE TUJEGA KAPITALA V JUŽNI AMERIKI

Obdobje štirih let (1950—1953), ki smo ga vzeli kot osnovo za prikaz inozemskih investicij v Južni Ameriki, kaže da ima privatni kapital ZDA najvidnejše mesto. Vse evropske države skupaj so v tem obdobju vložile v Južni Ameriki povprečno 100 milijonov dolarjev na leto, in to pretežno v obliki kratkoročnih in srednjeročnih kreditov.

Nasproti temu pa se kapital mednarodnih kreditnih ustanov pojavlja skoraj izključno v obliki dolgoročnih posojil, privatni kapital iz ZDA pa kot direktna udeležba pri investicijah.

Od povprečnih letnih inozemskih investicij v Južni Ameriki odpade komaj 18% na mednarodne kreditne ustanove, drugo

pa predstavlja investicijske naložbe privatnega kapitala ZDA. Tako omejen znesek investicijskega vlaganja mednarodnih javnih teles predstavlja problem za gospodarski razvoj Latinske Amerike. Privatni kapital odhaja v tiste gospodarske panoge, ki so zanj najbolj rentabilne, kot so na primer rudniki bakra in kositra, nahajališča petroleja, plantaže kave, banan itd. Te gospodarske panoge so v državah Južne Amerike tako razvite, da dajejo dostikrat smer celotnemu nivoju proizvodnje.

V tem obdobju so znašale javne investicije, ki obsegajo v glavnem transport, energetiko in druge usluge, v Južni Ameriki povprečno 2.240 milijonov dolarjev

na leto. Če primerjamo to z uvozom kapitala mednarodnih kreditnih ustanov, ki od skupno uvoženega kapitala edini odhaja v javne investicije, vidimo, da so komaj 3% investicij izvršili z inozemskim kapitalom.

Potemtakem nima pomoč inozemskega kapitala pri razvijanju splošnih pogojev gospodarskega razvoja Južne Amerike večjega pomena. Po drugi strani pa uvoz privatnega kapitala pospešuje razvoj samo nekaterih gospodarskih panog. S tem se poglobljajo disproporcije gospodarskega razvoja večine držav Latinske Amerike in krepi njihov odvisen položaj nasproti raznim skupinam mednarodnega finančnega kapitala,

PLANSKI INSTRUMENTI

Planski instrumenti nam služijo tako za razdelitev narodnega dohodka kakor tudi za reševanje vrste ekonomskih vprašanj. Imajo torej dvojno vlogo. Njihovo ugotavljanje je iz več razlogov zelo zamotano. Dostikrat moramo tudi bolj ali manj spremeniti sistem planskih instrumentov tako, da uvedemo nove instrumente, ali pa izpremenimo stare. To zahtevajo same ekonomske razmere, ki se dostikrat spreminjajo. Pripominjamo, da bomo tu govorili o planskih instrumentih za leto 1955, ker plan za leto 1956 še ni izdelan.

Med planske instrumente spadajo: plačni sistem v gospodarstvu, stopnje amortizacije, obresti na osnovna in obratna sredstva, prometni davek, davek na dohodek in zemljarina. Sistem teh planskih instrumentov dopolnjuje vrsta predpisov o delitvi dobička med podjetjem in okrajem, o ustanavljanju raznih skladov, kamor se stekajo družbena sredstva, na primer investicijski sklad, sklad za pospeševanje kmetijstva in drugi.

Vsi ti planski instrumenti, izvzemši stopnjo amortizacije, služijo za to, da se iz dohodka zagotovijo plače delavcev in uslužbencev v gospodarstvu in da se zagotovi dotok denarnih sredstev v družbene sklade, ki jih uporabljamo tako za investicije kakor tudi za plačilo drugih izdatkov družbe. To je njihovo splošno obeležje in po tem se ne razlikujejo med seboj, razen po namenu sredstev, ki jih z različnimi instrumenti izločamo iz dohodka. Nekatera sredstva iz dohodka uporabljamo za plače delavcem.

Krupp sodeluje pri industrializaciji Brazilije

Kruppov industrijski koncern iz Essena končuje priprave za sklenitev pogodbe z brazilsko vlado glede skupnega investicijskega načrta v vrednosti 8,5 milijona dolarjev. Ta posel bo predstavljala nov velik korak Kruppa v plasiranju njegovega kapitala kot direktne investicije v nerazvitih državah. Kakor je znano, Krupp že gradi jeklarne v Indiji in Pakistanu, rudarsko industrijo pa v Španiji in v Grčiji. Po tem novem načrtu naj bi v Braziliji zgradili tovarno, ki bo popravljala lokomotive, pozneje pa bi jih sama proizvajala.

Švedska proizvodnja lesenih hiš

Kakor posnemamo iz nekega članka v švedskem mesečniku »Les« so švedski proizvajalci montažnih lesenih hiš dobro prodajali svoje izdelke na domačem tržišču. Stevilo novih lesenih hiš se je povečalo na 8.600, kar predstavlja 15% skupne gradnje stanovanj.

V prvih sedmih mesecih lani je Švedska prodala na inozemskih tržiščih za 700.000 švedskih kron lesenih stanovanjskih poslopj.

Zahodnonemški presežek v Evropski plačilni uniji

V decembru 1955 je imela Zahodna Nemčija v Evropski plačilni uniji presežek v znesku 49.900.000 obračunskih dolarjev, medtem ko je v novembru znašal ta znesek komaj 19.300.000 dolarjev. Četrtno svojega presežka bo Zahodna Nemčija kreditirala kot svoj delež za prihodnje tri mesece,

druga za investicije itd. Razlika med planskimi instrumenti je v tem, da z vsakim rešujemo posebno gospodarska vprašanja. Oglejmo si posamezne planske instrumente.

Stopnja amortizacije

Stopnja amortizacije nam služi za to, da iz skupnih dohodkov podjetja oddvojimo tisti del, ki ustreza trošenju osnovnih sredstev (poslopj, strojev itd.) v tem ko podjetje dela ali kakor na navadno pravimo, procesu proizvodnje. Stopnjo amortizacije določimo tako, da ocenimo dobo trajanja poslopj, naprav, prostorov, strojev, orodja in dr. kar vse skupaj imenujemo osnovna sredstva. Čim daljša je doba trajanja, tem manjša je stopnja amortizacije. Če stane na primer stroj 10 milijonov din, njegova doba trajanja pa znaša 20 let, potem bo znašala stopnja amortizacije 5 odstotkov. Če bi pa ta stroj trajal samo 10 let, tedaj bi stopnja amortizacije znašala 10 odstotkov. Z drugimi besedami, če v prvem primeru podjetje izloči iz skupnih dohodkov 5% vrednosti stroja, tedaj bo imelo čez 20 let dovolj sredstev, da bo kupilo nov stroj, ko se bo stari izrabil. V drugem primeru (ko znaša doba trajanja stroja 10 let), si bo podjetje v 10-odstotno stopnjo amortizacije v 10 letih zagotovilo dovolj sredstev, da bo lahko nadomestilo izrabljen stroj.

Denarna sredstva, ki jih tako izločimo iz skupnih dohodkov, imenujemo amortizacijske sklade izrabljenih osnovnih sredstev in za velika popravila (tako imenovano investicijsko vzdrževanje). V družbenem planu za leto 1955 je določeno, kakšen del vplačane amortizacije podjetja lahko uporabijo v gornje namene.

Obresti za osnovna in obratna sredstva

Del ustvarjenega dohodka dajejo podjetja družbi v obliki obresti na osnovna sredstva. V letu 1955 so te obresti znašale 6 odstotkov vrednosti osnovnih sredstev, z izjemo nekaterih industrijskih vej, kjer so te obresti nižje.

Z obrestmi na osnovna sredstva jemlje družba za splošne potrebe del presežka dela kolektiva, ki upravlja družbena sredstva. Ta del služi po pravilu za nadaljnjo krepitev proizvodnih sil. Podjetje plača obresti tudi na tista osnovna sredstva, ki jih ne izkorišča v proizvodnji. To pa povečuje stroške proizvodnje in podjetjem gre bolj v račun, da se osvobodijo nepotrebnih strojev, orodja itd.

Enako je z obrestmi na obratna sredstva. Ta sredstva podjetje uporablja za nakup surovin, pomožnega materiala, za izplačilo delavcev in podobne izdatke. Vsakemu podjetju je nujno potreben določen znesek obratnih sredstev, da lahko nemoteno dela. Podjetje pa lahko uporabi mnogo večji znesek obratnih sredstev, če po nepotrebnem kopiči surovine, če svojih proizvodov pravočasno ne proda ali kako drugače. Da bi se takl pojavi preprečil, ali pa zmanjšali na manjšo mero, smo upeljali obresti na obratna sredstva. Če ima podjetje nepotrebna obratna sredstva, tedaj plača večji znesek v obliki obresti na obratna sredstva. To pa podražuje proizvodnjo in zmanjšuje dobiček podjetja. Zato je podjetju na tem, da obdrži samo potrebni znesek obratnih sredstev.

S. Popović